

Boşanmanın Ekonomik Belirleyicileri: Türkiye Düzey 2 Bölgeleri Üzerine Panel Veri Analizi

Economic Determinants of Divorce: A Panel Data Analysis on the Level 2 Regions of Türkiye

Emre BULUT*
Aykut BAŞOĞLU**

Öz

Boşanma, çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekleşebilmektedir. Bu nedenlerden bazıları ekonomik sebeplere dayanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, enflasyonun, yetişkin erkek işsizliğin ve kadın istihdamının yetişkin boşanmaları üzerindeki etkilerinin Türkiye Düzey 2 Bölgeleri için araştırılmasıdır. 2005-2021 döneminin ele alındığı çalışmada Driscoll-Kraay (1998) Standart Hatalar Yöntemi kullanılmıştır. Kurulan temel model yetişkin nüfus (25+) ve oluşturulan üç alt yaş grubu (25-34, 35-54 ve 55+) için ayrı ayrı tahmin edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; 25+, 25-34 ve 35-54 yaş gruplarında yetişkin kadın istihdamı boşanmanın en önemli belirleyicisidir. Yetişkin erkek işsizliğinin ve kadın istihdamının boşanma üzerindeki etkisi ileri yaş evrelerinde önce artmakta sonra azalmaktadır. Enflasyon oranı ise bütün yaş gruplarında boşanmayı pozitif etkilemekte ve etkisi ileri yaş evrelerinde giderek artmaktadır. Ekonomide işsizliğin ve enflasyon oranının düşürülmesine odaklı politikalar ve çalışan kadınlara yönelik düzenlemeler boşanmaların da azalmasını sağlayacaktır. Enflasyonun olumsuz etkilerini hafifletmek için yapılacak sosyal politika tercihlerinde, ileri yaş gruplarının gözetilmesi ayrıca aile birliğinin korunmasına ve toplumsal yapının istikrarına katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, erkek işsizlik, kadın istihdamı, enflasyon, Türkiye Düzey 2 Bölgeleri.

JEL Kodları: J01; J12; E24; E31

Abstract

There are many reasons for divorce, some of which are economical. The current study aims to investigate the effects of inflation, adult male unemployment, and female employment on adult divorces in Türkiye's Level 2 regions. The study covers the period between 2005 and 2021 and uses the Driscoll-Kraay (1998) standard error method. The basic model was estimated separately for the adult population (25+) and the three age subgroups (25-34, 35-54, and 55+). The results show that women's employment in the 25+, 25-34, and 35, 54 age groups is the most significant determinant of divorce. The effect of adult male unemployment and female employment on divorce initially increases in older age groups and decreases. The inflation rate positively affects divorce across all age groups, but its effect increases progressively at advanced age stages. From this perspective, it can be said that policies focusing on reducing unemployment and inflation in the economy and regulations for working women will reduce divorces. Moreover, in social policy decisions to mitigate the effects of inflation, considering older age groups will also help to preserve family unity and the stability of the social structure.

* Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Turizm ve Otelcilik MYO, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, emre.bulut@trabzon.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9453-9749>.

** Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, basoglu@ktu.edu.tr, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2071-6829>.

Keywords: Divorce, Male Unemployment, Female Employment, Inflation, Türkiye's Level 2 Regions.

JEL Codes: J01; J12; E24; E31

1. GİRİŞ

Boşanma, eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla evlilik halinin son bulmasıdır. Boşanma kanuni bir hak olmakla birlikte aile birliğinin bozulmasına yol açmaktadır. Aile birliğinin bozulması ise sağlıklı bir toplum yapısının sürdürülebilirliğini engelleyebilmekte ve gelecek kuşakların gelişimi açısından sorun teşkil edebilmektedir. Boşanmanın yetişen nesil üzerinde neden olduğu olumsuz etkiler toplumsal yapının ve beşeri sermayenin gelişimi için önemli bir kısıt olabilmektedir. Çünkü ebeveynleri boşanmış çocuklar yetişkinlik dönemlerinde ebeveynleri boşanmamış çocuklara nazaran birçok konuda dezavantajlı olmaktadır. Bu dezavantajlar; daha kısa süreli eğitim ve düşük eğitim seviyesi, sağlıksız yaşam koşulları, psikolojik ve fizyolojik sağlık sorunları, yüksek işsizlik, düşük evlilik seviyesi ve kalitesi şeklinde sıralanabilir (Huurre, Junkkari ve Aro, 2006: 256-259). Bu olumsuzluklar aile ve toplum yapısı, kamu düzeni, piyasalar vb. gibi kurumsal yapılara zarar vererek sosyal ve beşeri sermayenin aşınmasına yol açmaktadır (Fagan ve Churchill, 2012). Dolayısıyla boşanma olgusu bir kısmı sosyoekonomik sebep ve gelişmeler olmak üzere birçok nedene bağlı olarak gerçekleşmekte ve yine sosyoekonomik yapı üzerinde etkiler meydana getirmektedir.

Türkiye’de boşanmaların yıllar içerisinde arttığı görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2021’e göre 2005 yılında toplam boşanma sayısı 96 bin civarındayken bu sayı yıllar içerisinde artarak 2019 yılında yaklaşık 157 bine ulaşmış, 2020 yılında 137 bin civarına gerilemiş ve 2021 yılında tekrar artarak 174 bin olarak kayıtlara geçmiştir (TÜİK, 2022). 2020 yılında yaşanan düşüş, Covid-19 pandemisi nedeniyle Nisan ve Mayıs aylarında boşanmaların bir önceki yılın aynı ayına göre %97 oranında azalmasından kaynaklanmıştır (TÜİK, 2021a). Benzer bir tablo kaba boşanma hızı içinde geçerlidir. 2005 yılında kaba boşanma hızı ‰ 1.40 iken 2019 yılında ‰ 1.90; 2020 yılında ‰ 1.62 ve 2021 yılında ‰ 2.07 olarak gerçekleşmiştir. Boşanma birçok nedenle gerçekleşebilmektedir. Bu nedenlerin bir kısmı psikolojik, sosyolojik ve demografik değişimlerden kaynaklanmaktadır. Diğer bir kısmı ise ekonomik gelişmeler ve değişimler sonucu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye uzun yıllardır yüksek işsizlik ve enflasyonla mücadele eden ve bu alanlarda yetersiz performansa sahip ülke konumundadır. Benzer şekilde kadın istihdamı konusunda da Türkiye’nin gelişmiş ülkelerin gerisinde kaldığı görülmektedir.¹ Bu tablonun toplumsal yapıya yansımaları kaçınılmazdır. Bu yansımaların görüleceği alanlardan biri de boşanmalardır. Bu bağlamda çalışmada yetişkin erkek işsizlik, yetişkin kadın istihdamı ve enflasyonun boşanma üzerindeki etkileri 2005-2021 döneminde Türkiye Düzey 2 bölgeleri için panel veri analizi yardımıyla araştırılmıştır. Yetişkin nüfus, 25 yaş üstü (25+) nüfusu belirtmektedir. Analiz dönemi içerisinde ortalama evlenme yaşı kadınlarda 24.1 ve erkeklerde 27.26 olduğu için 15-24 yaş nüfusu ifade eden genç nüfus araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Yetişkin nüfus, boşanma ve işsizlik verileri dikkate alınarak üç gruba ayrılmıştır.

¹ Nitekim OECD verilerine göre, 2005-2021 döneminde kadın istihdam oranı, işsizlik oranı ve enflasyon oranı Türkiye’de sırasıyla %25.5; %11.1 ve %10.2 iken OECD ortalaması sırasıyla %47.9; %6.9 ve %2.2 olarak gerçekleşmiştir.

Kurulan model her bir yaş grubu ve 25+ grubu için ayrı ayrı tahmin edilmiştir. Çalışma erişilebilen literatürden birkaç noktada ayrılmaktadır. Yaygın literatürden farklı olarak çalışmada, genel işsizlik, genel kadın istihdamı ve toplam boşanmalar yerine, yetişkin erkek işsizlik, yetişkin kadın istihdamı ve yetişkin nüfus içerisindeki boşanmalar dikkate alınmıştır. Bilindiği kadarıyla boşanma literatüründe yetişkin nüfus ve farklı yaş kategorileri için yapılan ilk çalışmadır. Ayrıca boşanma literatüründe hemen hemen hiç yer verilmeyen enflasyon, ekonomik geçim sıkıntısı nedeniyle gerçekleşen boşanmalar üzerinde etkili olabileceği gerekçesiyle bu çalışmada tahmin edilen modele dahil edilmiştir. Çalışmanın takip eden bölümlerinde teorik altyapıya değinilmiş, literatürden seçilmiş çalışmalar özetlenmiş, veri seti tanıtılmış, yöntem ve bulgulara yer verilmiş, ardından sonuç ve değerlendirme bölümü ile çalışma tamamlanmıştır.

2. İŞSİZLİK, KADIN İSTİHDAMI, ENFLASYON VE BOŞANMA İLİŞKİSİ

Ekonomik ve demografik değişimler tüketim ve boş zaman kalıpları üzerinde etkili olurken ev işlerinde uzmanlaşma düzeyini de değiştirerek evliliğin taraflara sağlayacağı kazançları etkileyebilmektedir. Benzer dinamikler doğurganlığı ve evliliğe özgü yatırımları² da etkileyebilmekte ve bu durumda evlilik birliği üzerinde bağlayıcı bir etkiye sahip olabilmektedir. Evlilikten beklenen kazançlar piyasa ve ev işlerde uzmanlaşma olanağı şeklinde ifade edilebilir. Bu bağlamda eşler işbölümü yaparak fayda maksimizasyonu çerçevesinde ev işleri ve piyasa işleri arasında uzmanlaşırlar ve daha fazla boş zaman, daha yüksek beşeri sermaye, gelir, tüketim ve refah gibi kazanımlar elde edebilirler (Nunley, 2010: 3368). Bu açıdan evliliğin beklenen kazançları ortak faydanın maksimizasyonuna imkan tanıyan fırsatlardır. Öte yandan ailenin gelir ve satın alma gücünün zayıflaması, kadının ekonomik bağımsızlık ve statü kazanması gibi gelişmeler özellikle erkek egemen toplumsal yapılarda erkeğin psikolojik ve sosyolojik baskı altında kalmasına neden olarak evliliğin kalitesini düşürme ve boşanmayı arttırma potansiyeli taşımaktadır.

Boşanmayı etkileyen ekonomik faktörlerin başında işsizlik gelmektedir. İşsizlik hem kısa hem de uzun dönemde boşanma riskini arttırmaktadır. Üstelik sadece erkeğin değil kadının işsiz kalması da benzer bir etki ortaya çıkartmaktadır (Eliason, 2004: 2). Ancak kadının işsiz kalmasında bu risk daha düşük seviyelerdedir (Sandalcılar, 2012: 227). İşsizliğin boşanma üzerindeki etkileri genellikle işsizliğin yarattığı psikososyal etkiler yaklaşımı ve boşanmanın maliyeti yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmektedir. İlk yaklaşıma göre işsizliğin boşanmayı arttırması, ikinci yaklaşıma göre ise işsizliğin boşanmayı azaltması beklenmektedir (Jones, 1988: 99-100; Amato ve Beattie, 2011: 706-707). İşsizlik, gelir kaybına neden olarak evin ekonomik olarak geçiminin sağlanamaması durumunu ortaya çıkartmakta; eşler için stres, endişelenme ve çatışma sebebi olmaktadır (Roy, 2010: 1). Nitekim Amato, Booth, Johnson ve Rogers (2007: 133) işsizlik nedeniyle ortaya çıkan gelir kaybını, aile içi mutsuzluk ve iletişimsizlik, evlilikte daha fazla çatışma ve nihayetinde daha yüksek boşanma oranı ile ilişkilendirmektedirler. Öte yandan işsizlik süresinin uzaması, bireylerin hem içinde bulunulan zaman için hem de gelecek zaman için kaygılanmalarına neden olabilmektedir. Bu kaygı duyma durumu süreklilik arz ettiğinde evliliğin kalitesi azalabilmekte, aile içi çatışmalar artabilmekte ve bu çatışmalar boşanma ile sonuçlanabilmektedir (Amato ve Beattie, 2011: 706). Eşlerden birinin veya her ikisinin işini kaybetmesi başka bir gelir kaynağı olmadığı

² Becker, Landes ve Michael (1977)'ye göre evliliğe özgü yatırımlar, ev işlerinde veya piyasada uzmanlaşmak için yapılan beşeri sermaye yatırımlarını ve kazanılan bilgi-beceri düzeyini ifade etmektedir.

durumda ailenin alışılmış tüketim kalıplarını bozarak, mevcut ve beklenen yaşam standartlarında ani bir düşüş ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu düşüş süreleri uzadıkça boşanmaya kadar varacak aile içi çatışmalar başlayabilir (Jones, 1989: 101-102). Öte yandan işsizliğin boşanmayı azaltabileceğini ileri süren görüşlerde mevcuttur. Bu görüşlerin ekonomik dayanağı boşanmanın yaşam standardını düşürmesi ve servet kayıplarına neden olan maliyetlerle ilgilidir. Boşanma durumunda karşılaşılabilecek resmi masraflar, evlerin ayrılması ve bu kararlar ortaya çıkacak ilave harcamalar, kazanılmış servetin bölünmesi, evliliğin neden olduğu ölçek ekonomileri avantajlarının ortadan kalkması vb. gibi hususlar boşanmanın maliyetleri olarak sıralanabilir. Bu maliyetler, işsizlik dönemlerinde bireyler tarafından daha yüksek düzeyde hissedilmektedir. Bu durumda boşanma arzusunun ertelenmesi ve azalması söz konusu olabilmektedir (Amato ve Beattie, 2011: 706). Eşlerden her ikisinin de aile gelirin ve servetine katkıda bulunduğu ve kadın istihdamının yüksek olduğu toplumlarda bu tarz etkilerin görülmesi daha muhtemeldir.

Eşlerin beraberliklerinin boşanma ile sonuçlanmasına neden olabilecek diğer bir unsur kadınların iş hayatına girmiş olmalarıdır. Nitekim yaklaşık yarım yüzyıldır bütün endüstrileşmiş ekonomilerde kadınların iş hayatına katılımı artmaktadır. Aynı zamanda söz konusu dönem boyunca boşanma oranları da yükselmektedir (Vignoli, Matysiak, Styrk ve Tocchioni, 2018: 1060). Kadın istihdamı, birbirine zıt iki etki meydana getirmektedir. Kadının işgücüne ve istihdama katılması, bir yandan kadının ekonomik olarak bağımsızlık kazanmasına (bağımsızlık etkisi) ve boşanmaların artmasına yol açabilmektedir. Zira ekonomik özgürlük kazanan, sosyal ve kültürel çevresi genişleyen kadın, aile içi çeşitli çatışmalar söz konusu olduğunda boşanma kararını daha kolay alabilmektedir (Poortman ve Kalmijn, 2002: 178-179). Diğer yandan kadının çalışması ailenin gelirini ve yaşam standartlarını yükselterek (gelir etkisi) boşanma olasılığını azaltabilmektedir (Bremmer ve Kesselring, 2004: 188).

Çalışma hayatında aile ve iş sorumluluklarının yerine getirilmesi önemli, ancak bir o kadar da zordur. Çünkü işin ve ailenin gerektirdiği sorumluluklar birbirinden farklıdır (Akın ve Karakulak, 2019:326). Dolayısıyla eşler farklı alanlarda, ev işlerinde ve çalışma hayatında, uzmanlaşırlar. Bu bakımdan kadının istihdama dahil olması farklı alanlardaki uzmanlaşma seviyesinin azalmasına yol açabilir. Evlilikten beklenen faydanın düşmesine neden olabilen bu tarz bir eksik uzmanlaşma, boşanma ihtimalini arttırabilmektedir (Becker 1985; Schoen, Astone, Kim, Rothert ve Standish, 2002: 644; Vignoli vd., 2018: 1062). Eşler arasındaki ücret ve statü farklılığı boşanmaya yol açabilecek faktörlerden bir diğeridir. Brennan, Barnett, ve Gareis (2001: 169)'un belirttiği gibi kadınların kocalarından daha fazla gelir elde ettikleri evlilikler, yüksek gelirli kocaların ev hanımı veya yarı zamanlı çalışan kadınlarla yaptıkları geleneksel evliliklere nispeten daha yüksek boşanma riskine sahiptir. Çünkü kadının görece daha yüksek gelir ve statü sahibi olması, erkeğin ailedeki rolünü sorgulamasına ve erkek üzerinde psikolojik baskıya sebep olabilmektedir.

Becker vd. (1977: 1143-1145)'a göre boşanma ihtimali evliliğin kazançları azaldıkça artmaktadır. Enflasyonun boşanma üzerindeki olası etkisi bu bağlamda değerlendirilebilir. Çünkü enflasyon evliliğin getirisini azaltabilecek bir sorundur. Paranın satın alma gücünü aşındıran enflasyon, piyasa ve ev temelli malların tüketimini ve boş zamanı azaltarak hane halkının ekonomik koşullarını kötüleştirmekte ve evlilik üzerinde önemli bir stres kaynağı oluşturmaktadır. Enflasyonun yükseldiği dönemler, evli çiftlerin çalışma hayatına odaklandığı, aile ve ev işlerine yeterli zaman ayıramadığı dönemlerdir. Evli çiftler, enflasyonun tüketim ve boş zaman üzerindeki olumsuz etkisini telafi edebilmek ve enflasyon öncesi tüketim ve boş zaman seviyelerine ulaşabilmek için iş gücü arzını arttırmak zorunda

kalmaktadır. Eşler işte daha fazla zaman geçirdikçe boş zaman ve evde geçen zaman azalacağı için evliliğin getirisi de azalacaktır. Öte yandan enflasyon boşanma üzerinde uzun dönemli bir etkiye de sahip olabilir. Yükselen fiyatlar, belirsizlik nedeniyle evlilik içinde yapılabilecek geleceğe dönük yatırımları engelleyebilir. Bu düşük yatırım seviyesi boşanmanın fırsat maliyetinin azalmasına neden olmakta ve boşanmayı daha olası hale getirmektedir (Nunley, 2010: 3368-3370).

3. LİTERATÜR ÖZETİ

Boşanma literatürü incelendiğinde boşanma, işsizlik ve kadın istihdamının genel olarak ele alındığı, yetişkin nüfusun ve bu nüfus büyüklüğüne ait alt yaş kategorilerine yönelik bir ayırım yapılmadığı görülmektedir. Türkiye'yi konu alan ve genel işsizliğin açıklayıcı değişken olarak kullanıldığı çalışmalardan Topbaş ve Kurt (2007), Erkan ve Yamak (2017) ve Koç (2019) genel işsizliğin boşanmanın nedeni olduğunu, Bayrak (2019) ise genel işsizlik ve boşanma arasında çift yönlü bir nedensellik bulunduğunu tespit etmişlerdir. Kutlar, Torun ve Turgut Işık (2016) ve Aksu (2018) işsizliğin boşanmayı arttırdığı, Sandalcılar (2012) ve Cafri ve Çukadar (2018) işsizliğin boşanmayı azalttığı sonucuna varmışlardır. Yabancı ülkelere odaklanan çalışmalarda da herhangi bir yaş grubu ayırımına gidilmediği, analizlerde genel işsizliğin dikkate alındığı görülmüştür. Örneğin, Huang (2003) Tayvan'da genel işsizlik oranındaki artışın boşanma oranını yükselteceğini belirtmiştir. Alola, Arikewuyo, Akadiri ve Alola (2020), OECD ülkelerinde erkek işsizliğin boşanmayı pozitif etkilediğini ortaya koymuşlardır. Kadın istihdamı ve boşanmayı araştıran çalışmalardan Üçler ve Kızılkaya (2014) ile İğdeli ve Ay (2021) Türkiye'de kadın istihdamının boşanmayı arttırdığı, Vignoli vd., (2018) İtalya ve Polonya'da kadın istihdamının boşanmaya neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmalarda ve kadın istihdamı boşanma ilişkisi araştıran literatürdeki diğer çalışmalarda yine yaş ayırımına gidilmediği tespit edilmiştir. Öte yandan enflasyonun boşanma üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Bu çalışmalardan, örneğin, Nunley (2010), ABD'de enflasyonun boşanma üzerinde pozitif ve kalıcı bir etkisi olduğunu ileri sürmüştür. Farzanegan ve Gholipour (2014), enflasyonun İran'da boşanmaları azalttığını tespit etmişler ve bu durumu enflasyonun boşanmanın maliyetini arttırması ile açıklamışlardır. Boşanma literatürüne ilişkin seçilmiş çalışmalar Tablo 1'de ayrıca özetlenmiştir.

Tablo 1: Literatür Özeti

Yazarlar	Dönem/Bölge	Yöntem	Bulgular
Boşanma ve İşsizlik			
Jensen ve Smith (1990)	1979-1984 Danimarka	Panel Logit Modeli	Erkek işsizlik oranı boşanma oranını arttırmaktadır. Kadın işsizliğinin boşanma üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır.
Lester (1996)	1950-1985 12 Ülke	EKK	12 ülkenin dokuzunda işsizlik oranı boşanma oranını pozitif yönde etkilemektedir.
Topbaş ve Kurt (2007)	1970-2005 Türkiye	VAR Analizi	İşsizlik boşanmanın istatistiksel olarak anlamlı bir nedenidir.
Amato ve Beattie (2011)	1960-2005 ABD 50 eyalet	Panel Sabit Etkiler	1960-1980 arası dönemde, işsizlik boşanmayı pozitif; 1981-2005 döneminde ise negatif etkilemektedir.
Sandalcılar (2012)	2004-2010 Türkiye Düzey 2	Panel Eşbütünleşme	Değişkenler arasında eşbütünleşme mevcuttur. Kısa ve uzun dönemde işsizlikten boşanmaya nedensellik söz konusudur ve işsizlik oranı artarken boşanma oranı azalmaktadır.
Özer ve Topal (2017)	2004-2016 Türkiye Düzey 2	Panel Regresyon, Dumitrescu-Hurlin Nedensellik	Genç işsizlik boşanmalar üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilidir. Genç işsizlik boşanmanın nedenidir.
Gonzalez-Val ve Marcen (2018)	1998-2013 İspanya-50 şehir	Panel Sabit Etkiler	İspanya'nın iç bölgelerinde işsizlik oranı boşanma oranı yükselmekte, sahil bölgelerinde işsizlik oranı boşanma oranı azalmaktadır.

Aksu (2018)	1980-2015 Türkiye	Granger ve Toda-Yamamoto Nedensellik, ARDL	İşsizlik ile boşanma arasında kısa ve uzun dönem nedensellik söz konusudur. Ayrıca işsizlik boşanmayı pozitif etkilemektedir.
Bayrak (2019)	1980-2017 Türkiye	Toda-Yamamoto Nedensellik	Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi yoktur. İşsizlik ve boşanma arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi söz konusudur.
Koç (2019)	1930-2018 Türkiye	Maki Eşbütünleşme	Değişkenler arasında uzun dönemli ilişki bulunmaktadır. İşsizlik oranı boşanma oranını pozitif yönde etkilemektedir. Kadın işsizlik boşanmayı negatif etkilerken, erkek işsizlik boşanmayı pozitif etkilemektedir. Ayrıca kadın ve erkek işsizlikten boşanmaya tek yönlü bir nedensellik bulunmaktadır.
Alola vd. (2020)	1995-2016 OECD ülkeleri	Panel ARDL, Dumitrescu-Hurlin Nedensellik	

Boşanma ve Kadın İstihdamı

Bremmer ve Kesselring (2004)	1960-2001 ABD	Johansen Eşbütünleşme, VAR Analiz	Kadınların iş gücüne katılımının boşanma üzerinde bir etkisi yoktur. Etki-tepki fonksiyonlarına göre kadın işgücüne katılımı boşanma oranını pozitif etkilemektedir.
Kutlar vd (2012)	1988-2009 Türkiye	Johansen-Juelius Eşbütünleşme Granger Nedensellik	Değişkenler arasında uzun dönemli ilişki mevcut olup kadın işgücüne katılım ve boşanma arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Boşanma ile işgücüne katılım arasında nedensellik ilişkisi ise yoktur.
Üçler ve Kızılkaya (2014)	2004-2013 Türkiye Düzey 1	Panel Eşbütünleşme, FMOLS, DOLS	Kadın istihdamı boşanmayı pozitif etkilemektedir. Etki bölgeler arasında farklılaşmaktadır.
Alpekin ve Luo (2015)	1990-2012 OECD Ülkeleri	Panel Sabit Etkiler	Kadın işgücüne katılım oranı boşanma oranını pozitif etkilemektedir.
Kutlar vd. (2016)	2004-2013 Türkiye Düzey 2	Panel Tesadüfi Etkiler	Kadın işgücüne katılım ve toplam işsizlik oranları boşanmayı pozitif etkilemektedir. Ayrıca değişkenlerin boşanma üzerindeki etkileri bölgesel düzeyde farklılaşmaktadır.
Erkan ve Yamak (2017)	2007-2015 Türkiye Düzey 2	Panel Sabit ve Tesadüfi Etkiler	Kadın işgücüne katılımı ve işsizlik oranı kaba boşanma hızını arttırmaktadır. Erkek işsizlik oranı ve boşanma arasında ters yönlü bir ilişki vardır.
Cafri ve Çukadar (2018)	2013 Türkiye Düzey 3	Mekânsal Analiz	İşsizlik oranı boşanmayı negatif, kadın istihdamı ise boşanmayı pozitif etkilemektedir.
Telatar (2020)	1988-2013 Türkiye	Johansen Eşbütünleşme	Çalışan evli kadın sayısı ve boşanma arasında uzun dönem ilişkisi bulunmamaktadır. Boşanmalardan çalışan boşanmış kadın sayısına pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Tarımda kadın istihdamı ve erkek işsizlik boşanmayı pozitif etkilemektedir. Etkiler sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre bölgeler arasında farklılaşmaktadır.
İğdeli ve Ay (2021)	2008-2017 Türkiye	Panel Sabit Etkiler	

Boşanma ve Enflasyon

Nunley (2010)	1955-2004 ABD	Gözlenemeyen Bileşen Modelleri	Enflasyon boşanmayı arttırmaktadır. İşsizliğin etkisi ise diğer değişkenlere ve model spesifikasyonuna göre değişmektedir.
Farzanegan ve Gholipour (2014)	2002-2010 İran-30 bölge	Panel Sabit Etkiler, Genelleştirilmiş Momentler Metodu	İşsizlik oranı boşanmayı pozitif etkilerken, enflasyon oranı negatif etkilemektedir.

4. VERİ SETİ, YÖNTEM VE BULGULAR

Çalışmada yetişkin erkek işsiz sayısı, yetişkin kadın istihdam sayısı ve enflasyonun boşanma sayısı üzerindeki olası etkileri statik panel veri yöntemiyle araştırılmıştır. 2005-2021 dönemini kapsayan çalışmada Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey 2'ye göre 26 istatistik bölge dikkate alınmıştır. İşgücü istatistiklerinin hesaplanmasında yapılan çeşitli revizyonlarla üretilen yeni göstergeler karşılaştırılabilirliği sağlayabilmek için istatistiksel ve

ekonometrik yöntemlerle 2005 yılına kadar geriye dönük olarak hesaplanmıştır.³ Bu sebeple çalışma 2005-2021 dönemi ile sınırlandırılmıştır. Yetişkin nüfus, 25 yaş üstü (25+) nüfusu ifade etmekte olup, farklı yaş gruplarında boşanma dinamiklerinin değişebileceği hipotezinden hareketle 25+ nüfus üç alt yaş grubuna ayrılmıştır. Alt yaş grupları, TÜİK işgücü ve boşanma istatistikleri dikkate alınarak 25-34, 35-54 ve 55+ şeklinde belirlenmiştir.

Çalışmada oluşturulan temel model eşitlik 1’de gösterilmiştir.

$$LBS_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 LEİS_{it} + \beta_2 LKİST_{it} + \beta_3 LENF_{it} + u_{it} \quad (1)$$

Burada i çalışmanın yatay kesiti olan bölgeleri, t zaman boyutunu ve u hata terimlerini ifade etmektedir. Eşitlik 1’de yer alan değişkenler ve değişkenlerin tanımları Tablo 2’de verilmiştir. Değişkenlerin tamamı logaritmik dönüşüme tabi tutulmuştur. Oluşturulan model 25+ ve alt yaş grupları için ayrı ayrı tahmin edilmiştir.

Tablo 2: Veri Seti

Değişken	Tanım	Kaynak
BS	Boşanma Sayısı	
EİS	Yetişkin Erkek İssiz Sayısı	TÜİK Bölgesel İstatistikler
KİST	Yetişkin Kadın İstihdam Sayısı	
ENF	Bölgesel Enflasyon Oranı	

İncelenen dönemde Türkiye genelinde yetişkin nüfus için boşanma sayısı ortalama 68 bin düzeyindedir. Bu sayı, 25-34 yaş grubunda yaklaşık 31.5 bin, 35-54 yaş grubunda 33 bin ve 55+ yaş grubunda 3.5 bin olarak gerçekleşmiştir. Tüm yaş gruplarında İstanbul, nüfus büyüklüğü nedeniyle boşanma sayısının en fazla olduğu bölgedir. Boşanma sayısının en az olduğu bölge ise tüm taş grupları için TRB2 bölgesidir. Çalışma dönemi içerisinde Türkiye’deki ortalama yetişkin kadın istihdam sayısı yaklaşık 3,9 milyon kişidir. 25+ nüfus için kadın istihdam sayısının en yüksek olduğu bölge İstanbul, en düşük olduğu bölge TRC3 bölgesidir. Kadın istihdam sayısının en yüksek olduğu yaş grubu 35-54 yaş grubudur. 2014-2019 döneminde Türkiye’de yetişkin erkek işsiz sayısı ortalama 932 bin kişi civarındadır. Yetişkin erkek işsiz sayısı açısından bölgeler arasında ciddi farklılıkların olduğu görülmektedir. İşsiz sayısı bakımından İzmir, Ankara ve özellikle İstanbul gibi büyük şehirler başı çekmektedir. Erkek işsiz sayısının en yüksek olduğu yaş grubu ise 35-54 yaş grubudur. Enflasyon oranı Türkiye genelinde %11.6 olarak gerçekleşmiştir. Bölgeler arasında enflasyon oranı açısından önemli ölçüde farklılaşma söz konusu değildir.

³ 2014 Şubat dönemiyle birlikte, AB yönetmeliklerine uyum amacıyla işsizlik ve iş aramaya ilgili; iş arama süresi “son 3 ay” yerine, Eurostat’ın iş arama kriteri olan “son 4 hafta” ile değiştirilerek uygulama farklılığının giderilmesi sağlanmıştır (TÜİK, 2021b:8). 2021 yılında ilgili AB yönetmelikleri doğrultusunda Hanehalkı İşgücü Araştırmasında yeni tanım ve kavramlar uygulanmaya başlanmıştır. Yapılan yeni düzenlemeler sonrası üretilen yeni göstergeler karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla, istatistiksel ve ekonometrik yöntemlerle 2005 yılı Ocak ayına kadar geriye dönük olarak hesaplanmıştır (Ayrıntılı bilgi için 15.02.2022 tarihli Hanehalkı İşgücü Araştırması Hakkında Kamuoyu duyurusuna bakınız).

Panel veri uygulamalarında statik ve dinamik olmak üzere iki yaklaşım benimsenmektedir. Modelde bağımlı ve bağımsız değişkenlerin gecikmeli değerleri yer alıyorsa bu modeller dinamik model olarak adlandırılmaktadır. Eğer bağımlı değişkenin gecikmeli değerleri bağımsız değişken olarak modelde yer alıyorsa otoregresif model, bağımsız değişkenlerin gecikmeli değerleri yer alıyorsa gecikmesi dağıtılmış panel veri modeli söz konusudur. Statik panel veri modellerinde ise bağımsız değişkenler arasında gecikmeli değerler yer almamaktadır (Akay, 2015: 81). Statik panel veri modelleri zaman boyutunun kısıtlı olduğu durumlarda tercih edilmektedir (Ünal ve Polat, 2019: 97). Çalışmada zaman boyutu yatay kesit boyutundan küçük olduğu için statik panel veri analizi kullanılmıştır.

Çalışmanın analiz kısmında öncelikle serilerin yatay kesit bağımlılık ve durağanlık analizleri yapılmıştır. Yatay kesit bağımlılığı Pesaran (2004) CD testi ile araştırılmış ve seriler arasında yatay kesit bağımlılığı olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3). Serilerin durağanlık sınaması için yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil birim kök testlerinden Pesaran (2007) CADF testi kullanılmıştır. Tablo 3’de gösterilen CADF test sonuçlarına göre 25+ yaş grubu boşanma sayısı, 25-34 yaş grubu boşanma sayısı ve 55+ yaş grubu erkek işsiz sayısı dışındaki tüm değişkenlerin hem trendli hem de trendsiz modellerde, 25+ yaş grubu boşanma sayısı ve 55+ yaş grubu erkek işsiz sayısı değişkenlerinin trendsiz modelde ve 25-34 yaş grubu boşanma sayısı değişkeninin ise trendli modelde seviyesinde durağan olduğuna karar verilmiştir.

Statik panel veri analizinde havuzlanmış, sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modelleri ile tahmin yapılabilmektedir. (Faustino ve Leitao, 2007: 321). Sabit ve eğim parametrelerinin zamana ve birime göre sabit olduğu modeller havuzlanmış model olarak adlandırılmaktadır. Havuzlanmış model, birimlerin homojen olduğunu varsaymakta ve tüm birimler için ortak bir sabit terim tahmin etmektedir. Buna karşın eğim parametrelerinin zaman ve birime göre değişmediği fakat sabitin birimlere göre değiştiği modeller sabit etkiler modeli olarak bilinmektedir. Sabit etkiler modelinde, bağımsız değişkenlerin hata terimi ile ilişkisiz olduğu, birim etki ve bağımsız değişkenlerin korelasyonlu olduğu varsayılmaktadır. Sabit etkiler modelinde her bir birime ait sabit terimin tahmin edilmesine izin verilmektedir. Buna göre birimler arasındaki farklılıklar sabit terimdeki farklılıklarla ortaya konmaktadır. Sabit etkiler modelinin bir dezavantajı tahmin edilen parametrelerin çokluğuna bağlı olarak serbestlik derecesinin düşmesidir. Bu sorunu dikkate alarak geliştirilen alternatif model tesadüfi etkiler modelidir. Tesadüfi etkiler modelinde birim etki rassaldır ve sabit etkiler modelinin aksine sabit terimde değil hata terimi içerisinde değerlendirilmektedir. Ayrıca, tesadüfi etkiler modelinde birim etkinin açıklayıcı değişkenlerle korelasyonsuz olduğu varsayılmaktadır (Gujarati, 2003: 641-652; Baltagi, 2005: 12-15; Asteriou ve Hall, 2007: 345-349).

Tablo 3: Yatay Kesit Bağımlılığı ve Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	Pesaran CD	Pesaran CADF	
		Trendli	Trendsiz
LBS 25+	68.15773 ^a	-2.301	-2.317 ^a
LBS 25-34	57.53303 ^a	-2.559 ^c	-1.968
LBS 35-54	69.30794 ^a	-2.668 ^b	-2.618 ^a
LBS 55+	52.92021 ^a	-3.331 ^a	-2.691 ^a
LEİS 25+	33.51149 ^a	-2.797 ^a	-2.232 ^a
LEİS 25-34	25.62985 ^a	-2.704 ^b	-2.384 ^a
LEİS 35-54	34.92609 ^a	-3.030 ^a	-2.490 ^a
LEİS 55+	27.73585 ^a	-0.853	-2.512 ^a
LKİST 25+	44.38004 ^a	-3.278 ^a	-2.762 ^a
LKİST 25-34	30.83890 ^a	-3.132 ^a	-2.852 ^a
LKİST 35-54	52.12031 ^a	-3.243 ^a	-2.916 ^a
LKİST 55 +	33.71449 ^a	-2.636 ^a	-4.992 ^a
LENF	70.55078 ^a	-4.401 ^a	-4.351 ^a

Not: Değerler test istatistiklerini; a, b ve c sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesinde anlamlılığı göstermektedir.

Havuzlanmış, sabit etkili ve tesadüfi etkili modeller arasından uygun olan yaklaşımın seçimi için F testi, Olabilirlik Oranı (LR) testi ve Hausman testi kullanılmıştır. F testi ile sabit etkiler modeli ve havuzlanmış model; LR testi ile tesadüfi etkiler modeli ve havuzlanmış model; Hausman testi ile de sabit etkiler modeli ve tesadüfi etkiler modeli kıyaslanarak hangisinin uygun olduğuna karar verilmektedir (Baltagi, 2005: 12-20).

F testinde tüm birim etkilerin sifıra eşit olduğu temel hipotezi sınanmaktadır. Eğer temel hipotez reddedilemezse havuzlanmış modelin uygun olduğu sonucuna varılmaktadır (Park, 2011: 8). F testi sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır. Kurulan dört model için de F istatistiği istatistiksel olarak %1 seviyesinde anlamlıdır. Buna göre temel hipotez reddedilmiş ve havuzlanmış modelin uygun olmadığına karar verilmiştir.

Tablo 4: F-Testi Sonuçları

	25+		25-34		35-54		55+	
	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık
F(25, 413)	179.10	0.0000	174.02	0.0000	126.07	0.0000	110.95	0.0000

LR testi havuzlanmış modeli tesadüfi etkiler modeline karşı test etmektedir. Burada havuzlanmış modelin uygun olduğu şeklinde kurulan temel hipotezin reddedilmesi durumunda tesadüfi etkiler modelinin uygun olduğunda karar verilmektedir. Tablo 5'ten takip edileceği üzere LR test sonuçlarına ilişkin 1 serbestlik dereceli χ^2 test istatistikleri tüm yaş grupları için istatistiksel olarak %1 seviyesinde anlamlıdır. Buna göre temel hipotez reddedilmiş ve havuzlanmış modelin uygun model olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5: LR Test Sonuçları

	25+		25-34		35-54		55+	
	χ^2 İstatistik	Olasılık	χ^2 İstatistik	Olasılık	χ^2 İstatistik	Olasılık	χ^2 İstatistik	Olasılık
	552.51 (1)	0.0000	898.26 (1)	0.0000	778.37 (1)	0.0000	576.36 (1)	0.0000

F testi ve LR test sonuçları kurulan modellerin sabit etkiler veya tesadüfi etkiler modeliyle tahmin edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadırlar. Bu tahminçiler arasında seçim yapmak için Hausman (1978) spesifikasyon testi kullanılmıştır. Hausman testi, tesadüfi etkiler tahminçisini sabit etkiler tahminçisine karşı sınamak için kullanılmakta olup tesadüfi etkiler tahminçisinin uygun olduğunu iddia eden temel hipotezi k serbestlik dereceli χ^2 istatistik değeri ile alternatif hipoteze karşı test etmektedir. Tablo 6'de özetlenen Hausman test sonuçlarına göre yaş gruplarına ait modellerde temel hipotez %1 anlamlılık düzeyinde

reddedilmektedir. Bu sonuçlara göre birim etkili modellerde sabit etkiler tahmincisinin geçerli olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 6: Hausman ve Temel Varsayımların Test Sonuçları

	25+		25-34		35-54		55+	
	Test İstatistiği	Olasılık	Test İstatistiği	Olasılık	Test İstatistiği	Olasılık	Test İstatistiği	Olasılık
Hausman Testi	41.65	0.0000	39.87	0.0000	43.28	0.0000	68.41	0.0000
Pesaran CD Testi	24.115	0.0000	20.908	0.0000	25.649	0.0000	24.219	0.0000
Değiştirilmiş Wald Testi	281.42	0.0000	331.94	0.0000	479.65	0.0000	726.26	0.0000
Durbin-Watson Testi	0.8882966		0.8134073		0.9905973		1.1645857	

Panel veri modellerinde hata terimlerinin birimler arasında korelasyonsuz olduğu (yatay kesit bağımlılığının olmaması), hata terimlerinin birim içinde ve birimler arasında eşit varyanslı olduğu (homoskedastik olduğu) ve hata terimlerinin birim içerisinde korelasyon barındırmadığı (otokorelasyon olmadığı) varsayılmaktadır. Panel veri modellerinde bu varsayımlardan en az biri geçerli olmadığında parametrelerde etkinlik kaybı ve standart hataların yanlış tahmin edilmesi sorunları ile karşılaşılacak ve elde edilecek tahmin sonuçları güvenilir olmayacaktır (Ün, 2015: 71; Topaloğlu, 2018: 28). Bu çalışmada yatay kesitsel bağımlılık, değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının olup olmadığı sırasıyla Pesaran (2004) CD testi, Değiştirilmiş Wald testi ve Bhargava, Franzini ve Narendranathan (1982) Durbin-Watson testi ile araştırılmıştır.

Birim boyutunun zaman boyutundan büyük olduğu durumlarda etkin sonuçlar üreten ve birimler arasında yatay kesit bağımlılığının olmadığı temel hipotezini test eden Pesaran CD testi ile hata terimlerinin varyansının birimlere göre değişmediği şeklinde kurulan temel hipotezi test eden Değiştirilmiş Wald testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir. Bulgular her iki teste ait temel hipotezin farklı yaş gruplarına ait modellerde %1 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir. Diğer yandan otokorelasyonu araştırmak için Bhargava vd. (1982) Durbin-Watson testi kullanılmıştır. Hesaplanan test istatistiğinin 2'den küçük değerler alması otokorelasyon sorununun olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2013: 214). Tüm yaş grupları için tahmin edilen modellerde hesaplanan Durbin-Watson istatistiğinin 2'den küçük değer alması (Tablo 6) otokorelasyon sorunu olduğunu göstermektedir. Tahmin edilen modellerde birimler arası bağımlılığın yanı sıra değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının tespit edilmiş olması dirençli standart hatalar üreten tahminciler kullanılmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Driscoll ve Kraay (1998) tahmincisi kullanılmıştır. Driscoll ve Kraay'ın metodolojisi, yatay kesit ortalamaları serisi için Newey-West türü düzeltme yapmaktadır. Bu şekilde düzeltilmiş standart hata tahminleri, yatay kesit boyuttan bağımsız olarak kovaryans matris tahmincilerinin tutarlılığını sağlamaktadır. Bu tahminci, büyük T ve N durumunda bile heteroskedastite varlığında tutarlı, uzamsal ve dönemsel korelasyonun genel formlarında dirençli standart hatalar üretmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2013: 266). Kısacası, bu tahminci, dirençli standart hatalar ile temel varsayımlardan sapmaları düzeltmekte ve sabit etkiler altında etkin sonuçlar üretmektedir.

Çalışmada, Driscoll-Kraay Standart Hatalı Sabit Etkiler Modeli öncelikle ana kitle olan 25+ grup için tahmin edilmiştir. Sonrasında açıklayıcı değişkenlerin boşanma üzerindeki etkileri alt yaş grupları için araştırılmıştır. Tahmin sonuçları Tablo 7 ve Tablo 8'de verilmiştir. Tablo 7'de sunulan 25+ nüfusa ait tahmin sonuçlarına göre yetişkin erkek işsiz sayısı, yetişkin kadın istihdam sayısı ve enflasyon oranı %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve boşanma sayısını pozitif etkilemektedir. Bununla birlikte kadın istihdam sayısının boşanma

sayısı üzerindeki gerek pozitif etkisi gerekse de bu etkinin istatistiksel olarak anlamlılık düzeyi erkek işsiz sayısının ve enflasyon oranının etkisinden daha büyüktür. Dolayısıyla incelenen dönemde kadın istihdam sayısı boşanmanın en önemli belirleyicisi konumundadır. Bu bağlamda Türkiye’de 25+ yaş grubunda yetişkin kadın istihdamının bağımsızlık etkisinin gelir etkisinden baskın olduğu söylenebilir. Kadın istihdamını teşvik edecek politikalar Üçler ve Kızılkaya (2014) ve Cafri ve Çukadar (2018)’in iddia ettiği gibi boşanma sayılarını arttırabilecektir.

Tablo 7: Driscoll-Kraay Modeli Tahmin Sonuçları-25+

Bağımlı Değişken(LBS)	25+		
	Katsayı	Standart Hata	t İstatistiği
LEİS	0.1711	0.0597	2.86 ^a
LKİST	0.3889	0.0361	10.77 ^a
LENF	0.1880	0.0375	5.01 ^a
Sabit	0.8749	0.0718	1.21
R ² (Grup İçi)		0.69	
F (3, 25)		68.97 ^a	
Grup Sayısı= 26			

Not: a, %1 seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Farklı yaş gruplarında boşanma davranışının değişip değişmediğini test edebilmek amacıyla eşitlik (1) alt yaş grupları için ayrı ayrı tahmin edilmiş ve bulgular Tablo 8’de gösterilmiştir. 25-34 ve 35-54 yaş gruplarına ilişkin bulguların tüm örneklerden elde edilen tahmin sonuçları ile paralel olduğu görülmektedir. 25-34 yaş grubunda tüm açıklayıcı değişkenlerin boşanma sayısı üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahiptir. Ancak yetişkin kadın istihdam sayısı 25+ yaş grubunda olduğu gibi boşanma sayısı üzerinde erkek işsiz sayısı ve enflasyon oranından daha büyük etkiye sahiptir. Buna göre kadın istihdam sayısında meydana gelecek %1’lik bir artış boşanma sayısını yaklaşık %0.39 arttıracaktır. Diğer yandan bu yaş grubunda boşanma sayısı üzerinde en düşük etkiye sahip olan değişken enflasyon oranıdır.

35-54 yaş grubunda tüm açıklayıcı değişkenlerin boşanma sayısı üzerindeki etkilerinin arttığı Tablo 8’de gözlenmektedir. Bu bağlamda bu yaş grubunda da yetişkin kadın istihdam sayısı boşanma sayısı üzerinde en yüksek etkiye sahipken, yetişkin erkek işsiz sayısının boşanma sayısı üzerindeki etkisi en düşüktür. Buna göre kadın istihdam sayısı, enflasyon oranı ve erkek işsiz sayısında meydana gelecek %1’lik bir artış boşanma sayısını sırasıyla yaklaşık %0.42; %0.29 ve %0.20 arttıracaktır. Ayrıca kadın istihdam sayısı ve enflasyon oranı 35-54 yaş grubunda boşanma sayısı üzerinde erkek işsiz sayısına kıyasla istatistiksel olarak daha anlamlı etkiye sahiptirler.

Tablo 8: Driscoll-Kraay Modeli Tahmin Sonuçları-Alt Yaş Grupları

Bağımlı Değişken (LBS)	25-34			35-54			55+		
	Katsayı	Standart Hata	t İstatistiği	Katsayı	Standart Hata	t İstatistiği	Katsayı	Standart Hata	t İstatistiği
LEİS	0.1401	0.0462	3.03 ^a	0.2021	0.0790	2.56 ^b	0.1598	0.0948	1.65
LKİST	0.3860	0.0426	9.05 ^a	0.4160	0.0369	11.25 ^a	0.1795	0.0533	3.36 ^a
LENF	0.0924	0.0300	3.08 ^a	0.2876	0.0389	7.39 ^a	0.3106	0.0549	5.65 ^a
Sabit	1.1812	0.5574	2.12 ^b	-0.5512	0.9776	-0.56	0.6778	1.1944	0.57
R ² (Grup İçi)		0.55			0.72			0.47	
F (3, 25)		44.79 ^a			103.89 ^a			15.83 ^a	
Grup Sayısı= 26									

Not: a ve b sırasıyla %1 ve %5 seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

55+ yaş grubunda yetişkin erkek işsiz sayısının boşanma sayısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Buna karşın, yetişkin kadın istihdam sayısı ve enflasyon oranı boşanma sayısını pozitif etkilemektedir. Bununla birlikte enflasyon oranının boşanma sayısına etkisi kadın istihdam sayısının etkisinden daha baskındır. Enflasyon oranı ve kadın istihdam sayısında yaşanacak %1'lik bir artış bu yaş grubunda boşanma sayısını sırasıyla yaklaşık %0.31 ve %0.18 arttıracaktır. Diğer yaş gruplarında ulaşılan sonuçlarla karşılaştırıldığında 55+ yaş grubunda enflasyon oranının boşanma sayısı üzerindeki etkisinin ve anlamlılığının arttığı, buna karşın kadın istihdam sayısının etkisinin ve anlamlılığın azaldığı dikkat çekmektedir.

Farklı yaş grupları üzerinden tahmin edilen modellerde elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde tüm yaş gruplarında yetişkin kadın istihdam sayısı ve enflasyon oranı boşanmanın önemli belirleyici konumundadır. Yetişkin erkek işsiz sayısı 55+ yaş grubu hariç diğer yaş gruplarında boşanma sayısını pozitif etkilemektedir. Ancak etkisi ileri yaş gruplarında giderek azalmaktadır. Enflasyon oranı ise tam tersi bir seyir izlemektedir. Erken yaş evrelerinde enflasyon oranının boşanma sayısı üzerindeki pozitif etkisi nispeten düşük iken ileri yaş evrelerinde etki giderek artmaktadır. Kadın istihdam sayısının boşanma sayısı üzerindeki etkisi ise erken yaş evrelerinde zamanla önce artmakta 35-54 yaş grubunda zirve yapmakta, sonrasında ise ileri yaş evrelerinde etki azalmaktadır. Buna göre yetişkin nüfusun erken yaş evrelerinde kadın istihdam sayısı nispeten boşanmanın önemli belirleyici iken ileri yaş evrelerinde etkisi azalmakta ve enflasyon oranı boşanma sayısı üzerinde daha hâkim bir faktör olmaktadır.

5. SONUÇ

Çalışmada yetişkin erkek işsiz sayısının, yetişkin kadın istihdam sayısının ve enflasyon oranının boşanma üzerindeki etkileri Türkiye Düzey 2 bölgeleri kapsamında araştırılmıştır. İşsizlik ve istihdam verilerinin hesaplanmasında yapılan revizyonlar nedeniyle çalışma 2005-2021 dönemini ile sınırlandırılmıştır. Çalışma döneminde Türkiye'de ortalama evlenme yaşı kadınlar için 24.1 ve erkekler için 27.26 olduğundan çalışmada 25+ nüfusu ifade eden yetişkin nüfus dikkate alınmış ve genç nüfus kapsam dışında tutulmuştur. Farklı yaş gruplarında boşanma davranışının değişip değişmediğini ortaya koyabilmek için yetişkin nüfus ayrıca 25-34, 35-54 ve 55+ nüfus olarak kategorize edilmiş ve oluşturulan model her bir yaş grubu için ayrı ayrı tahmin edilmiştir. Tahmin yönteminin seçiminde F testi, LR testi ve Hausman testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre birim etkili modellerde sabit etkiler tahmincisinin uygun olduğuna karar verilmiştir. Tahmin edilen modellerin temel varsayımları Pesaran (2004) CD testi, Değiştirilmiş Wald testi ve Bhargava vd.'nin (1982) Durbin-Watson testi ile araştırılmıştır. Elde edilen bulgular modellerde yatay kesit bağımlılığının, değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının olduğuna işaret etmiştir. Farklı yaş gruplarına ait modellere ilişkin katsayılar, belirtilen sorunların varlığı nedeniyle Driscoll ve Kraay (1998) dirençli standart hatalar tahmincisi ile elde edilmiştir.

25+ nüfus için tahmin edilen model sonuçları yetişkin erkek işsiz sayısının, kadın istihdam sayısının ve enflasyon oranının boşanma sayısı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu değişkenlerde yaşanacak artışlar boşanma sayısını da arttıracaktır. Öte yandan kadın istihdam sayısı boşanmanın en önemli belirleyicisi konumundadır. Kadınların işgücü piyasasına girişleri ve istihdama dahil olmalarıyla gelir elde etmesi bağımsızlık etkisi yaratarak boşanma davranışını tetikleyebilmektedir. İşsizliğin erkekler üzerinde neden olduğu psikososyal baskının ve hanenin ekonomik gelir düzeyinin azalmasının eşler arasında çatışmaları tetikleyerek boşanma ortamı oluşturacağı söylenebilir.

Benzer şekilde enflasyonun gelirin satın alma gücünü azaltması aile birliğini bozarak boşanmayı arttırabilmektedir.

Yetişkin nüfus üç farklı alt yaş grubuna ayrılarak, açıklayıcı değişkenlerin farklı yaş gruplarında boşanma sayısı üzerindeki etkileri çalışmada ayrıca incelenmiştir. Elde edilen bulgular yetişkin erkek işsiz sayısının boşanma sayısı üzerindeki etkilerinin 25-34 ve 35-54 alt yaş gruplarında benzer olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte işsizliğin boşanma üzerindeki anlamlılığının ileri yaş gruplarında giderek azaldığı ve nihayet 55+ yaş grubunda istatistiksel olarak etki yaratmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda işsizliğin erkekler üzerindeki baskısı ve işsizliğe bağlı evin ekonomik gelirinin azalması erken ve orta yaş evrelerinde, başka bir ifade ile evlilikte geçen süre arttıkça, aile içi çatışmaları ve boşanmaları daha fazla olası hale getirebilmektedir. 55+ yaşın ise emeklilik yaş sınırı içerisinde bulunması, bu yaş gruplarında erkek işsizliğinin boşanma üzerinde bir etki yaratmamasının nedeni olarak ileri sürülebilir.

Yetişkin kadın istihdamının alt yaş gruplarının tamamında boşanmayı pozitif etkilediği, etkinin ileri yaş evrelerinde önce arttığı sonra ise azaldığı alt yaş gruplarına ilişkin tahmin edilen modellerde tespit edilen diğer bulgulardır. Dolayısıyla kadının istihdam edilmesi ile kazanılan ekonomik özgürlüğün boşanmayı arttıracığı görüşü Türkiye’de tüm alt yaş grupları için geçerlidir. 25-34 yaş yetişkin nüfus içerisinde erken bir yaş evresidir. Ortalama evlilik yaşları dikkate alındığında ayrıca bu yaş grubunda evlilikte geçen sürenin nispeten daha az olduğu söylenebilir. Evlilik birliğinin henüz olgunlaşmaya başladığı evliliğin ilk aşamalarında, eşler iş hayatının ve evliliğin gerektirdiği farklı sorumluluklar arasındaki dengeyi sağlamakta zorlanabilmektedir. Diğer yandan orta yaş grubunda çalışma hayatına bağlı olarak kadının farklı sosyal çevresinin oluşması, çalışma hayatı nedeniyle eve ve aileye ayrılan sürenin nispeten düşük kalması evlilik etkileşiminin yeterince gelişmesini engelleyebilir. Sıralanan nedenlerle evlilik etkileşiminin nispeten düşük kalması, kadının ekonomik bağımsızlığı ve diğer faktörler boşanma kararının alınmasını kolaylaştırabilmektedir.

Çalışmada dikkat çeken bir başka bulgu enflasyon oranının boşanma sayısı üzerindeki etkisinin ve anlamlılığının yaş gruplarıyla birlikte giderek artmasıdır. Buna göre enflasyon oranının boşanma sayısını arttırıcı etkisi 25-34 yaş grubunda nispeten düşükken 55+ yaş grubunda yüksektir. Dolayısıyla ileri yaş evrelerinde enflasyon oranı boşanma sayısının en önemli belirleyicisi olmaktadır. İleri yaş evrelerinde, çocuk sahipliğiyle birlikte ailedeki birey sayısının artması, ihtiyaçların çeşitliliğini ve miktarını da arttırmaktadır. Enflasyon ise satın alma gücünü aşındırarak bireylerin ve ailenin tüketim kalıplarının değişmesine, ailenin artan ihtiyaçlarının karşılanamamasına ve zaman içerisinde tüketim ve refah kaybına neden olmaktadır. Bu durumda ortaya çıkabilecek muhtemel aile içi çatışmalar ileri yaş evrelerinde enflasyon nedeniyle boşanmaların artmasıyla sonuçlanabilir.

Çalışmada elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, tüm yaş gruplarında yetişkin erkek işsizliğin (55+ yaş grubu hariç), yetişkin kadın istihdamının ve enflasyon oranının incelenen dönemde boşanmayı pozitif etkilediği; enflasyon oranının etkisinin ileri yaş evrelerinde arttığı; erkek işsiz sayısının ve kadın istihdamının erken ve orta yaş evrelerinde boşanmaları daha fazla etkilediği; ileri yaş evrelerinde ise etkilerinin azaldığı söylenebilir. Bu çerçevede, erkek işsiz sayısı için elde edilen sonuçlar literatürde yer alan Jensen ve Smith (1990), Farzanegan ve Gholipour (2014), Aksu (2018), Koç (2019), Alola vd. (2020), İğdeli ve Ay (2021) gibi çalışmaların sonuçlarını desteklemekte; Sandalcılar (2012) ve Cafri ve Çukadar (2018) sonuçları ile çelişmektedir. Öte yandan, enflasyon oranına ilişkin sonuçlar Nunley (2010) sonuçları ile uyumlu iken, Farzanegan ve Gholipour (2014) sonuçları

ile uyumlu değildir. Ayrıca, yetişkin kadın istihdam sayısı sonuçları Üçler ve Kızılkaya (2014), Cafri ve Çukadar (2018) ve Vignoli vd. (2018) sonuçları ile örtüşmektedir.

Türkiye ekonomisinin iki önemli ekonomik sorunu olan ve bireylerin/ailelerin gelir düzeylerini ve gelirin satın alma gücünü azaltan işsizlik ve enflasyon ile mücadele ekonomik sistem yanında aile kurumu üzerinde de olumlu etkiler oluşturacaktır. Diğer yandan işsizliğin ve enflasyonun olumsuz etkilerini hafifletmek için uygulanan sosyal politikaların farklı yaş düzeylerini gözetmesi önemlidir. Zira boşanma davranışı yaş gruplarına göre farklılaşmaktadır. Bununla birlikte, gelir kayıplarını telafi etmeye yönelik politikaların sosyal ve psikolojik destek programları ile desteklenmesi de aile birliğindeki çözümleri ve olası boşanmaların olumsuz etkilerini engellemede önemli bir mekanizmadır. Bu destek programlarının uygulanmasında merkezi otorite yanında, yerel yönetimler, özel sektör, vakıflar, sivil toplum örgütleri gibi piyasa dışı kurumların da aktif rol alması gerekmektedir. Kadınların eğitim ve beşerî sermaye düzeylerinin artmasıyla kadınların emek piyasasına girişinde artışlar yaşanmıştır. Ekonomik gelişmenin sürdürülebilirliği için önemli olan kadın istihdamı gelir ve bağımsızlık etkileri yaratarak aile birliği üzerinde belirleyici olmaktadır. Diğer yandan kadınların istihdama dahil olması ve gelir elde etmesi karşılıklı bağımlılığa yol açarak eşler arasındaki rol paylaşımını ve uzmanlaşmayı etkilemektedir. Bu bağlamda kadınların çalışma koşullarının iyileştirilmesine ve erkeklerin de ev işlerinde rol almasını sağlayamaya yönelik kamusal düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve var olan düzenlemelerin etkinliğinin artırılması eşler arasındaki rol paylaşımının istikrarını koruyarak kadın istihdamının boşanma üzerindeki etkisini zayıflatılabilir.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde BİİBFAD Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkıları: İki yazarın da çalışmaya katkısı %50 olup; Bulut, konunun belirlenmesi, giriş, teori, literatür ve sonuç bölümlerinde; Başoğlu ise teori, verilerin toplanması, yöntem, bulguların değerlendirilmesi ve sonuç bölümlerinde çalışmaya katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Teşekkür: Gösterdikleri yoğun ilgi ve emeklerinde dolayı BİİBFAD Dergisi Editör Kurulu'na ve sağladıkları katkılarından dolayı hakemlere teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Akay, E. Ç. (2015). Dinamik panel veri modelleri. Güriş, S. (Ed.), *STATA ile Panel Veri Modelleri* içinde (81-101), İstanbul: DER Yayınları.
- Akın, Ö., & Karakulak, H. (2019). İş-aile ve aile-iş çatışması, iş, aile ve hayat tatmininin işten ayrılma niyeti üzerine etkisi: Karşılıklı ve demografik değişkenli etkileşimler. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 5(2), 381-403.
- Aksu, L. (2018). İşsizlik, suç, boşanma, intihar oranları ile iktisadi büyüme ilişkisinin nedensellik testleri ile analizi: Türkiye örneği. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 58-100.
- Alola, A. A., Arikewuyo, A. O., Akadiri, S., & Alola, M. I. (2020). The role of income and gender unemployment in divorce rate among the OECD countries. *Journal of Labor and Society*, 23(1), 75-86. <https://doi.org/10.1111/wusa.12460>
- Alpekin, D., & Luo, Y. (2015). The relationship between female labor force participation and divorce: Panel data analysis on OECD countries. *IIB International Refereed Academic Social Sciences Journal*, 6(18), 1-29.

- Amato, P. R., Booth, A., Johnson, D. R. & Rogers, J. (2007). *Alone together: How marriage in America is changing*. Cambridge: Harvard University Press.
- Amato, P. R., & Beattie, B. (2011). Does the unemployment rate affect the divorce rate? An analysis of state Data 1960-2005. *Social Science Research*, 40(3), 705-715. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2010.12.012>
- Asteriou, D., & Hall, G. (2015). *Applied econometrics (revised edition)*. New York: Palgrave Macmillan.
- Baltagi, B. H. (2005). *Econometric analysis of panel data*. 3rd Edition, Chichester: John Wiley & Sons.
- Bayrak, S. (2019). Türkiye’de işsizlik ve boşanma ilişkisi: 1980-2017 dönemi için nedensellik analizi. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 10(1), 39-54.
- Becker, G. S., Landes, E. M., & Michael, R. T. (1977). An economic analysis of marital instability. *Journal of Political Economy*, 85(6), 1141-1187.
- Becker, G. S. (1985). Human capital, effort, and the sexual division of labor. *Journal of Labor Economics*, 3(1, Part 2), 33-58.
- Bhargava, A., Franzini, L., & Narendranathan, W. (1982). Serial correlation and the fixed effects model. *The Review of Economic Studies*, 49(4), 533-549.
- Bremmer, D., & Kesselring, R. (2004). Divorce and female labor force participation: Evidence from times-series data and cointegration. *Atlantic Economic Journal*, 32(3), 175-190.
- Brennan, R. T., Barnett, R. C., & Gareis, K. C. (2001). When she earns more than he Does: A longitudinal study of dual-earner couples. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 168-182.
- Cafrı, R., & Çukadar, P. Ö. (2018). Boşanmanın sosyo-ekonomik nedenleri üzerine mekânsal ekonometrik bir inceleme. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 407-424.
- Covizzi, I. (2008). Does union dissolution lead to unemployment? A longitudinal study of health and risk of unemployment for women and men undergoing separation. *European Sociological Review*, 24(3), 347-361. <https://doi.org/10.1093/esr/jcn006>
- Driscoll C. H., & Kraay A. C. (1998). Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. *The Review of Economics and Statistics*, (80), 549-560.
- Eliason, M. (2004). *Lost jobs, broken marriages*. ISER Working Paper Series. No. 2004-21, Colchester: Institute for Social and Economic Research.
- Erkan, E., & Yamak, R. (2017). Türkiye’de boşanma olgusunun belirleyicileri: panel veri analizi. *Eurasian Academy of Sciences Eurasian Business & Economics Journal*, (8), 75-94.
- Fagan, P. F., & Churchill, A. (2012). The effects of divorce on children. *Marri Research*, 1, 1-48.
- Farzanegan, M. R., & Gholipour, H. F. (2016). Divorce and the cost of housing: evidence from Iran. *Review of Economics of the Household*, 14(4), 1029-1054.
- Faustino, H. C., & Leitão, N. C. (2007). Intra-industry trade: A static and dynamic panel data analysis. *International Advances in Economic Research*, 13(3), 313-333.
- González-Val, R., & Marcén, M. (2018). Unemployment, marriage and divorce. *Applied Economics*, 50(13), 1495-1508.

- Gujarati, D. N. (2003). *Basic Econometric*. 4th Edition, New York: McGraw-Hill.
- Hausman, J. A. (1978). Specification tests in econometrics. *Econometrica*, 46(6), 1251-1271.
- Huang, J. T. (2003). Unemployment and family behavior in Taiwan. *Journal of Family and Economic Issues*, 24(1), 27-48.
- Huurre, T., Junkkari, H., & Aro, H. (2006). Long-term psychosocial effects of parental divorce. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256(4), 256-263.
- İğdeli, A., & Merve, A. Y. (2021). Boşanma hızının sosyo-ekonomik belirleyicileri: Bölgesel panel veri analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 1-22.
- Jensen, P., & Smith, N. (1990). Unemployment and marital dissolution. *Journal of Population Economics*, 3(3), 215-229.
- Jones, L. (1989). The relationship between unemployment and divorce. *Journal of Divorce*, 12(1), 99-112.
- Koç, P. (2019). Türkiye'de boşanma oranları ve işsizlik oranları arasındaki uzun dönemli ilişkinin analizi. *4th International Symposium on Innovative Approaches in Social, Human and Administrative Sciences* içinde (ss. 65-68). Samsun: SETSCI Yayınları.
- Kutlar, A., Erdem, E., & Aydın, F. F. (2012). Kadınların işgücüne katılması ile doğurganlık, boşanma ve ücret haddi arasındaki ilişki: Türkiye üzerine bir araştırma. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 7(1), 149-168.
- Kutlar, A., Torun, P., & Turgut Işık, T. (2016). Türkiye'de bölgesel boşanma farklılıkları: 2004-2013 dönemi. *International Congress of Management Economy and Policy* içinde (ss. 2985-2992). İstanbul: Umuttepe Yayınları.
- Lester, D. (1996). The impact of unemployment on marriage and divorce. *Journal of Divorce and Remarriage*, 25(3-4), 151-154.
- Nunley, J. M. (2010). Inflation and other aggregate determinants of the trend in US divorce rates since the 1960s. *Applied Economics*, 42(26), 3367-3381.
- Özer, U., & Topal, M. H. (2017). Genç işsizliği, suç, göç, intihar ve boşanma düzeyleri ile ilişkili midir? Türkiye'den ampirik bir kanıt. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(5), 50-63.
- Park, H. M. (2011). *Practical guides to panel data modeling: A step-by-step analysis using stata*. Niigata: International University of Japan.
- Pesaran, M. H. (2004). *General diagnostic tests for cross section dependence in panels*. Cambridge Working Papers in Economics. No. 0435, Cambridge.
- Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22, 265-312.
- Poortman, A. R., & Kalmijn, M. (2002). Women's labour market position and divorce in the Netherlands: evaluating economic interpretations of the work effect. *European Journal of Population*, 18(2), 175-202.
- Roy, S. (2011). Unemployment rate and divorce. *Economic Record*, 87(1), 56-79. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4932.2011.00746.x>
- Sandalcılar, A. R. (2012). İşsizlik boşanmayı etkiliyor mu? Bölgesel panel nedensellik. *Ege Akademik Bakış*, 12(2), 225-225.

- Schoen, R., Astone, N. M., Kim, Y. J., Rothert, K., & Standish, N. J. (2002). Women's employment, marital happiness, and divorce. *Social Forces*, 81(2), 643-662.
- Telatar, O. M. (2020). The relationship between women's employment and divorce: An empirical analysis on Turkey. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 6(1), 143-155.
- Topaloğlu, E. E. (2018). Bankalarda finansal kırılganlığı etkileyen faktörlerin panel veri analizi ile belirlenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(1), 15-38.
- Topbaş, F., & Kurt, S. (2007). İşsizlik ve boşanma ilişkisi: 1970-2005 VAR analizi. *Yönetim ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7, 30-43.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2021a). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2020. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2020-37211>, (Erişim tarihi: 02 Mart 2021).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2021b). İşgücü İstatistikleri Mikro Veri Seti 2020. Erişim adresi: <https://www.tuik.gov.tr/media/microdata/pdf/iscucu.pdf>, (Erişim tarihi: 24 Aralık 2021).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2022). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2010. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2021-45568>, (Erişim tarihi: 08 Ocak 2023).
- Üçler, G., & Kızılkaya, O. (2014). Kadın istihdamının boşanma ve doğurganlık üzerine etkileri: Türkiye üzerine bölgesel panel veri analizi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 28-43.
- Ün, T. (2015). Stata ile Panel Veri Analizi. Gürış, S. (Ed.), *STATA ile Panel Veri Modelleri içinde* (40-79), İstanbul: DER Yayınları.
- Ünal, H., & Polat, S. (2019). Çevresel kalite ve ekonomik büyüme ilişkisi: OECD ülkeleri için statik panel veri analizi. *Maliye Dergisi*, 177, 87-103.
- Vignoli, D., Matysiak, A., Styrç, M., & Tocchioni, V. (2018). The positive impact of women's employment on divorce: context, selection, or anticipation? *Demographic Research*, 38(37), 1059-1110.
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2013). İleri panel veri analizi. 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

Economic Determinants of Divorce: A Panel Data Analysis on the Level 2 Regions of Türkiye

Extended Abstract

Aim: This study aims to investigate the effects of adult male unemployment, adult female employment and inflation on adult divorces in the period of 2005-2021 for the Türkiye Statistical Regional Units Classification Level 2, which consists of 26 statistical regions.

Method(s): This study used a static panel data method. F test, Likelihood Ratio (LR) test and Hausman (1978) specification tests were used to select the appropriate approach among pooled, fixed effect and random effect models. According to the results of F test, LR test and Hausman (1978) specification tests, it was decided that the fixed effects estimator is valid in unit effect models. In this study, whether there are cross-sectional dependence, heteroscedasticity and autocorrelation problems was investigated by the Pesaran (2004) CD

test, Modified Wald test and Bhargava et al. (1982) Durbin-Watson test, respectively. The Driscoll-Kraay (1998) estimator, which produces resistant standard errors, was used because the cross-sectional dependence, heteroscedasticity and autocorrelation problems were detected in the estimated models. Thus, the established basic model was estimated separately for the adult population (25+) and the three sub-age groups created, 25-34, 35-54 and 55+.

Findings: According to the estimation results of the 25+ population, the adult male unemployment, adult female employment, and the inflation rate are statistically significant at the 1% level and positively affect the number of divorces. However, the positive effect of adult female employment on divorce is greater than the effect of the others. So, the independence effect of adult female employment in the 25+ age group predominates the income effect in the examined period. All explanatory variables have a positive and statistically significant effect on the number of divorces in the 25-34 and 35-54 age groups, as in the 25+ age group. The effect of adult female employment on divorce is the greatest in these age groups. On the other hand, the inflation rate is the dominant variable on divorce in the 55+ age group, but male unemployment has no statistically significant effect. Regarding the results, it was observed that the effect of male unemployment and women's employment on divorces increases first in advanced age groups and then decreases. Also, the inflation rate's effect gradually increases in the advanced age stages. In conclusion, a 1% increase in adult female employment, the inflation rate, and adult male unemployment will increase the number of divorces by 0.39%, 0.19%, and 0.17% in the 25+ age group; by 0.39%, 0.09%, and 0.14% in the 25-34 age group; by 0.42%, 0.29%, and 0.20% in the 35-54 age group; by 0.18% and 0.31% in the 55+ age group, respectively.

Conclusion and Discussion: The struggle with unemployment and inflation, which are two crucial economic problems of the Turkish economy and reduce the income levels of individuals/families and the purchasing power of the income, will have positive effects on the family institution as well as the economic system. In addition, the regulations for females who are in employment to improve their labor life can reduce the effect of female employment on divorces. On the other hand, it is also a prominent factor that the social policies implemented to alleviate the adverse effects of inflation should consider different age levels.